

RISUL DE MEDIU ȘI ASIGURĂRILE

Paul Dumitru^{1*}

¹⁾Autoritatea de Supraveghere Financiară

Rezumat

Riscul de mediu este descris în acest articol din perspectiva managementului riscului precum și a modalităților de identificare, evaluare și transfer al riscului prin asigurări.

Acest tip de risc este unul special având caracteristici unice comparativ cu orice alte riscuri de răspundere civilă deoarece este greu de identificat, evaluat și este potențial generator de daune catastrofale. Deși la o primă vedere riscul de mediu pare a fi specific anumitor industrii, realitatea este că acest risc nu ocolește aproape niciun fel de activitate economică. Din perspectiva tratării riscului de mediu, companiile trebuie să identifice sursele eventuale de poluare, populația ce ar putea fi afectată precum și rutele pe care poluarea ar putea să le urmeze către populația țintă.

Cu toate că poate produce daune catastrofale, transferul consecințelor financiare ale producerii riscurilor de mediu prin asigurări este ignorat de cele mai multe ori de companii. Deși oferta de astfel de produse de asigurare este destul variată pe piața internațională de asigurări, în România este destul restrânsă probabil și datorită cererii reduse. Piața de asigurări de răspundere de mediu din Europa este estimată la aproximativ 250-300 milioane de Euro, asigurătorii internaționali având capacitate de subscriere de până la 200 milioane de dolari pentru un singur asigurător.

Cererea de asigurări de răspundere față de mediu din România ar putea fi stimulată prin introducerea unor ”garanții financiare” pentru daunele de mediu, pe modelul altor țări din vestul sau estul Europei. Din creșterea pieței de asigurări de mediu beneficiind nu numai asigurătorii români, ci și companiile ce ar fi mai bine protejate de producerea unor riscuri catastrofale, precum și economia în general căci primele generate ar fi investite de asigurători în diverse instrumente financiare, banii reîntorcându-se în acest fel în economie.

Cuvinte-cheie: risc de mediu, poluare, asigurări, managementul riscului

Problemele de mediu sunt una dintre preocupările principale ale autorităților din România existând pe lângă multă activitate administrativă și foarte multe dezbateri în societate și mass-media generate și de obligațiile României de a-și onora îndatoririle de respectare a standardelor de mediu, ca membră a Uniunii Europene. Legislația românească (Legea 265/2006, Legea 261/2004 cu modificările și completările ulterioare etc) în ceea ce privește poluarea solului, aerului sau a apelor (fie ea istorica sau accidentală) sunt doar câteva exemple ce generează riscuri de mediu pentru companiile din România. Este însă o idee greșită că doar companiile ce produc, stochează, vând sau transportă substanțe chimice (sau periculoase în general) sunt supuse riscurilor de mediu. Din punct de vedere al răspunderii civile față de mediu practic nicio companie nu este ocolită de acest tip de risc. Riscul de mediu este unul foarte special căci prin modul în care se produce poate fi un ‘ucigaș tăcut’... datorită faptului că pot trece zile, luni poate chiar ani până când se

¹ Autor de contact, **Paul Dumitru** - paul.dumitru@asfromania.ro

detectează o poluare datorată unor scurgeri spre exemplu dintr-un rezervor în care se depozitează produse periculoase. Iar aceasta poate genera consecințe catastrofale pentru mediu și care greu mai pot fi contracarate ca efecte - automat daunele potențiale de care este răspunzător poluatorul pot fi foarte mari. Un exemplu cunoscut este explozia unei platforme marine de foraj petrolier în 2010 în Golful Mexic ce a condus la scurgerea în mare a peste 4 milioane de barili de țiței timp de mai mult de 80 de zile și pentru care poluatorul, compania BP, a fost obligat de instanță să plătească daune de peste US\$ 18 miliarde.

Riscurile de mediu au câteva caracteristici comune:

- În primul rând sunt greu de identificat. O simplă inspecție fizică a unui rezervor de substanțe periculoase nu poate să ajute la identificarea unei poluări. Ba mai mult chiar și cu un echipament de măsurare a efectelor asupra solului s-ar putea, ca datorită lipsei senzitivității acestuia să nu poată detecta o eventuala poluare, iar pe măsură ce tehnologia de detecție avansează se pot descoperi sit-uri poluate care în trecut erau considerate curate.

- În al doilea rând riscul de poluare nu este neapărat, generat doar de substanțe periculoase. Spre exemplu poluarea sonoră sau undele electromagnetice pot genera la rândul lor daune de răspundere față de mediu. Un exemplu ar putea fi deversarea accidentală a unei cisterne de lapte într-un bazin dintr-o crescătorie de păstrăvi (aceștia trebuie să aibă o apă pură și la o temperatură constantă pentru a supraviețui). Poluarea poate omora peștii creând o daună substanțială fermei piscicole.

- Mărimea unei daune de mediu nu poate fi estimată cu precizie deoarece este foarte dificil de calculat cât de profundă și puternică este poluarea.

Un proverb spune că "cel mai bun medicament este prevenția" astfel că managerii/propietarii de companii trebuie să aibă în vedere la evaluarea riscului de mediu cel puțin trei aspecte:

- să identifice toate materialele și substanțele ce ar putea să conducă la o poluare; așa cum menționam mai sus nu trebuie neapărat să fie evidente precum cele chimice/periculoase; chiar și depozitarea unor cantități mari de moloz pe un teren pot să conducă la o potențială vătămare corporală a trecătorilor și implicit la o daună de răspundere civilă a poluatorului.

- al doilea aspect se referă la populația ce ar putea fi afectată dacă s-ar produce o poluare, deci cu cât mai mare este numărul celor ce ar putea fi afectați, cu atât mai serios trebuie acționat.

- în al treilea rând trebuie să se identifice care ar putea fi rutele pe care o eventuală poluare ar putea să le urmeze pentru a afecta populația țintă.

Având în vedere cele de mai sus orice companie este expusă riscului de mediu și unor eventuale daune de răspundere civilă respectiv costuri generate de vătămări corporale sau daune materiale produse terților, costuri de decontaminare (atât pentru proprietățile terților cât și cele proprii) și nu în ultimul rând a costurilor de apărare în cazul unui proces civil. Toate acestea pot fi acoperite de asigurări, iar piața de asigurări internațională este foarte "generoasă" în a oferi diverse tipuri de clauze și polițe de asigurare pentru riscul de mediu, existând în 2015 conform *Institute of Risk Management and Insurance (IRMI)*¹ peste 100 de variante de polițe de asigurare ce pot să acopere eventuale daune datorate producerii riscurilor de mediu. Capacitatea de subscriere este de până la US\$200 milioane pentru un singur asigurator. Evident că dacă riscul ce se dorește a fi transferat este mai mare, limita poate fi mărită prin sindicalizarea mai multor asigurați. În România, oferta de polițe de asigurare de răspundere față de mediu (atât din punct de vedere numeric

cât și a acoperirilor) este una redusă, generată evident și de cererea redusă a companiilor românești. Deși acoperirile/clauzele diferă foarte mult de la asigurator la asigurator, polițele pot fi grupate după cum urmează:

a) **Polițe de asigurare de răspundere față de mediu specifice locației** unde asiguratul își desfășoară activitatea principală. Acest tip de polițe este printre singurele tipuri ce se pot găsi pe piața de asigurări din România cu precizarea că majoritatea celor ce se găsesc pe piața românească nu acoperă riscul de decontaminare. O caracteristică principală a acestui tip de poliță este ca nu are o dată de retroactivitate, adică poluarea istorică nu este acoperită și în general sunt polițe “claims made” (acoperă doar daunele descoperite și raportate pe perioada poliței). Trebuie avut în vedere că nu sunt acoperite amenzi, deși legislația națională prevede astfel de măsuri punitivă pentru poluatori.

b) **Polițe de asigurare de răspundere față de mediu pentru transferul proprietăților.** Această poliță este folosită de cei ce doresc să vândă un teren și, pentru că există posibilitatea ca acel teren să fie poluat anterior, deși nedovedit, potențialii cumpărători sunt reticenți în a-l achiziționa de teama unor costuri de decontaminare ulterioare achiziționării terenului. Ca atare vânzătorul poate cumpăra o astfel de poliță care, și spre deosebire de alte polițe ce sunt ne-transferabile, acoperă atât pe vânzătorul cât și pe cumpărătorul terenului.

c) **Polițe de asigurare de răspundere față de mediu pentru decontaminarea proprietăților deja poluate.** Deși pare neobișnuită denumirea unei astfel de polițe, căci titlul sugerează ca ar putea acoperi un risc care deja s-a produs, nu este chiar așa. O poliță acoperă doar un risc accidental și neprevăzut și la fel și în cazul acestei polițe. Proprietarul site-ului ce dorește o astfel de poliță trebuie să facă o expertiză a mărimii contaminării proprietății și tot cu ajutorul experților să estimeze costul decontaminării. Acest cost (plus o marjă de 15-20%) va reprezenta retenția asiguratului peste care va plăti polița de asigurare. Rolul acestei polițe este acela de a reduce eventualele incertitudini vis-à-vis de eventualele “surprize” ce pot apărea pe măsură ce are loc decontaminarea. Așa cum menționam la începutul articolului una dintre caracteristicile riscurilor de mediu este dificultatea estimării exacte a daunelor potențiale, iar rolul unei astfel de polițe tocmai acesta este, de a limita despăgubirile ce trebuie plătite ca urmare a acestor daune. În România există foarte multe proiecte (multe cu bani europeni) pentru decontaminarea site-urilor deja poluate, iar o astfel de poliță s-ar potrivi ca o mânășă în cazul în care costurile cu decontaminarea nu au fost estimate exact.

d) **Polițe de asigurare de răspundere față de mediu pentru securizarea creditorului.** În cazul în care un creditor (ex. o bancă) nu are încredere că debitorul are capacitatea financiară de a duce la bun sfârșit un proiect de investiții pe un teren ce nu este poluat, dar care ar putea fi poluat ca urmare a investiției, creditorul poate impune debitorului să încheie o astfel de poliță care să îi îmbunătățească ratingul.

e) **Polițe de asigurare de răspundere față de mediu ale contractorilor.** Dacă contractorul pentru un proiect are potențial de a polua mediul, poate încheia o astfel de poliță pentru a se proteja.

f) **Polița de asigurare de răspundere profesională a consultanților de mediu.** Un consultant de mediu are o răspundere pentru erori și omisiuni pentru sfaturile ce le oferă clienților pe probleme de mediu ca atare poate să se protejeze încheind astfel de polițe. De precizat că astfel de polițe pot fi găsite pe piața românească de asigurări.

Conform unui raport al asiguratorului ACE², primele brute subscrise pentru asigurările de mediu în Europa erau în 2011 între 250-350 de milioane de Euro reprezentând circa 1% din totalul pieței de asigurări de răspundere civilă. Deoarece în

România nu există raportări specifice ale companiilor de asigurări pentru această linie de business, se pot doar estima primele brute subscrise care sunt probabil de ordinul câtorva milioane de Euro (poate chiar 5-10 de milioane, dar acestea din urmă sunt probabil cifre optimiste).

Piața de asigurări de mediu din România ar putea fi impulsionată probabil prin înăsprirea legislației și impunerea unor ‘garanții financiare’ (nu neapărat asigurări, ar putea fi și cash colateral sau garanție parentală pentru marile grupuri de firme, dar asigurarea ar fi evident mult mai economică) pentru eventuale daune produse de poluare cel puțin pentru companiile ce produc, stochează, vând sau transportă substanțe periculoase așa cum sunt definite de legislația autohtonă. Garanțiile financiare obligatorii cerute companiilor potențial poluatoare există deja în alte țări din Europa vestică cum ar fi Belgia, Germania, Spania, Portugalia etc, dar și în Europa de Est în Slovacia, Cehia, Ungaria și Bulgaria. Spre exemplu în Spania garanțiile financiare minime³ sunt stabilite de autoritățile competente funcție de tipul de activitate, locație și riscurile specifice și nu pot depăși 20 de milioane de Euro. Dacă autoritățile consideră că daunele potențiale ale unui eventual poluator nu depășesc 300.000 de Euro companiile nu sunt obligate să mai constituie garanții financiare.

Companiile românești ar avea de câștigat în urma unor reglementari de mediu mai stricte. Daunele de mediu sunt în general de frecvență redusă, dar impact mare. Ca atare, în cazul producerii unei eventuale catastrofe s-ar putea ca o companie să nu aibă resursele financiare necesare pentru a face față unei daune de mediu punând în pericol chiar existența companiei poluatoare. Pe de altă parte și economia românească în general ar avea de câștigat. Asigurările de răspundere față de mediu sunt asigurări ‘long tail’ adică perioada de timp dintre momentul colectării primelor și al plății efective a daunelor este mare și ca atare între timp asiguratorii investesc primele colectate în diferite instrumente financiare (în general în obligațiuni) banii reîntorcându-se implicit în economie. Ba mai mult, impunerea unor garanții financiare pentru eventuale daune de mediu statul ar ”motiva” companiile românești să investească într-o mai bună protecție împotriva daunelor de mediu deoarece asiguratorii ar impune condiții pentru a prelua astfel de riscuri în asigurare.

În final piața de asigurări ar avea de câștigat printr-o diversificare mai mare a portofoliilor și implicit societatea românească în general, căci ar beneficia de un grad mai mare de protecție.

Bibliografie

- 1] www.irmi.com (2017). International Risk Management Institute, Inc official website. [online] accesibil la adresa: www.irmi.com/articles/expert-commentary/environmental-insurance-just-the-facts/
- 2] Skinner, N. (2011). A guide to environmental liability in Europe. Chubb official website. [online] accesibil la adresa: www2.chubb.com/benelux/fr/_assets/documents/strategic-risk-guide-to-environmental-liability-in-europe.pdf
- 3] www.willis.com (2017). WillisTowerWatson official website. [online] accesibil la adresa: www.willis.com/Documents/Publications/Services/Environmental/Country_Profile_-_Spain.pdf